

Moderné šľachtenie rastlín ako súčasť potravinovej bezpečnosti Slovenska

Slovenská šľachtiteľská a semenárska asociácia apeluje na vládu SR: Namiesto žaloby k Európskemu súdnemu dvoru potrebujeme odbornú implementáciu NGT

Slovenská šľachtiteľská a semenárska asociácia (SŠSA) sa obrátila na ministra pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR s otvoreným stanoviskom v súvislosti s verejnou výzvou na podanie žaloby na Súdny dvor Európskej únie proti Nariadeniu (EÚ) 2026/1388 o nových genómových technikách (NGT). Ako reprezentant sektora stojaceho na začiatku potravinového reťazca prináša odborný pohľad a zdôrazňuje, že budúcnosť slovenského poľnohospodárstva spočíva vo vedeckom pokroku, rozvážnej regulácii a podpornej štátnej politike, nie v právnej konfrontácii a izolácii.

Šľachtenie v prvej línii klimatických a hospodárskych výziev

Slovenská šľachtiteľská a semenárska asociácia združuje subjekty pôsobiace v oblasti šľachtenia rastlín, výroby osív a rozvoja moderného rastlinného materiálu. Členovia asociácie sa priamo podieľajú na vývoji odrôd, ktoré budú slovenskí poľnohospodári pestovať v nasledujúcich rokoch a desaťročiach. Z tejto pozície považuje SŠSA za svoju povinnosť upozorniť, že rozhodnutia štátu v oblasti poľnohospodárskych inovácií by nemali vychádzať zo strachu, zjednodušených interpretácií alebo plošného odmietania moderných nástrojov. Naopak, kľúčovým základom musí byť vedecké poznanie, praktické potreby poľnohospodárskej praxe, ochrana spotrebiteľa a dlhodobé strategické záujmy Slovenskej republiky.

Sektor plne rešpektuje a presadzuje potrebu chrániť zdravie spotrebiteľov, životné prostredie, biodiverzitu, férové podmienky na trhu a dôveru verejnosti v potravinový reťazec. Zároveň však nesúhlasí s tým, aby Slovenská republika automaticky odmietala moderné šľachtiteľské nástroje, ktoré môžu významne pomôcť domácejmu poľnohospodárstvu, výskumu, potravinovej bezpečnosti a konkurenčnej schopnosti. Cieľom musí byť zodpovedná regulácia, nie zákaz ani politika technologickkej izolácie.

Nové genómové techniky ako praktický nástroj, nie iba riziko

Nové genómové techniky (NGT) nemožno vnímať výhradne optikou rizika. Predstavujú predovšetkým účinný nástroj, ktorý umožňuje šľachtiteľom vývoj odrôd lepšie prispôbovaných suchu, tlaku chorôb a škodcov, meniacim sa klimatickým podmienkam a sprísňujúcim sa požiadavkám na udržateľnú produkciu. Pre slovenský agrosektor nejde o abstraktnú akademickú otázku, ale o nanajvýš praktickú tému súvisiacu so schopnosťou pestovať stabilné a kvalitné plodiny v čoraz náročnejších podmienkach.

Ak slovenským pestovateľom, šľachtiteľom a výskumným pracoviskám obmedzíme prístup k nástrojom, ktoré budú mať k dispozícii ich konkurenti v iných krajinách, potravinovú bezpečnosť to neposilní.

Naopak, takýto krok môže vážne oslabiť schopnosť Slovenska produkovať kvalitné potraviny v meniacich sa klimatických a ekonomických podmienkach.

KLÚČOVÉ POSOLSTVO PRE POĽNOHOSPODÁRSKU PRAX

Potravinová suverenita neznamena izoláciu od vedeckého pokroku, ale schopnosť krajiny rozvíjať vlastné odrody a šľachtiteľský potenciál prispôsobený domácim pôdno-klimatickým podmienkam. Odmietnutie NGT by podporilo závislosť SR od riešení vznikajúcich mimo nášho priestoru.

Otázky duševného vlastníctva, patenty a transparentnosť

V diskusii o NGT rezonujú aj obavy týkajúce sa koncentrácie trhu, patentov a prístupu ku genetickým zdrojom. SŠSA považuje tieto témy za plne legitímne a hodné samostatnej odbornej diskusie. Nemali by však byť dôvodom na odmietnutie moderných šľachtiteľských techník ako takých.

Riešením je nastavenie takých pravidiel, ktoré podporia transparentnosť, férovú hospodársku súťaž, dostupnosť šľachtiteľského materiálu, ochranu domácich šľachtiteľov a primerané licenčné podmienky. Otázky duševného vlastníctva je potrebné riešiť cielene a vecne v legislatívnom rámci, nie prostredníctvom plošného odmietania technologického pokroku.

Rovnako kľúčová je ochrana spotrebiteľa a transparentnosť. Spotrebiteľ má právo na dôveru v bezpečnosť potravín a kvalitu regulačného systému. Túto dôveru však nemožno budovať šírením obáv, že každá nová technológia predstavuje automatickú hrozbu. Dôveru možno budovať len otvorenou komunikáciou, vysvetľovaním vedeckých poznatkov, rozlišovaním medzi rôznymi typmi techník a posudzovaním skutočných vlastností výslednej rastliny.

Diferencovaná regulácia versus plošný zákaz

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2026/1388 predstavuje snahu o diferencovaný prístup, ktorý rozlišuje medzi rôznymi kategóriami rastlín získaných pomocou nových genómových techník. Takýto prístup považuje SŠSA za podstatne vhodnejší než plošné odmietnutie všetkých nových techník bez ohľadu na charakter výslednej rastliny a reálnu úroveň rizika.

Podanie žaloby na Súdny dvor EÚ s cieľom zrušiť celú reguláciu by podľa asociácie mohlo predĺžiť obdobie právnej a ekonomickej neistoty, oslabiť odbornú diskusiu a vyslať nepriaznivý signál celému šľachtiteľskému, výskumnému a poľnohospodárskemu sektoru na Slovensku. Za konštruktívnejšie považuje SŠSA sústrediť sa na zodpovednú implementáciu nariadenia, ochranu domácich šľachtiteľov, podporu výskumu a otvorenú komunikáciu s verejnosťou.

INICIATÍVA SŠSA: VÝZVA NA VYTVORENIE ODBORNEJ PLATFORMY

SŠSA žiadala Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, aby namiesto podpory žaloby proti nariadeniu vytvorilo odbornú platformu pre implementáciu nových genómových techník v podmienkach Slovenskej republiky.

Platforma by mala prepojiť šľachtiteľov, semenársky sektor, pestovateľov, vedecko-výskumné pracoviská, potravinárov, zástupcov štátu aj odborníkov na ochranu spotrebiteľa. Jej cieľom má byť príprava zodpovedného implementačného rámca, ochrana domácich šľachtiteľov, monitorovanie dopadov patentovej ochrany a podpora transparentnej komunikácie.

Záver: Skíbenie opatrnosti s inováciami

Ochrana spotrebiteľa, životného prostredia a biodiverzity nie je v rozpore s podporou vedeckého pokroku. Princíp predbežnej opatrnosti je dôležitým nástrojom, no nemožno ho vykladať ako požiadavku nečinnosti alebo automatického odmietania inovácií. Pri rozhodovaní je potrebné zohľadňovať nielen potenciálne riziká zavádzania nových technológií, ale aj vážne riziká spojené s ich neprimeraným obmedzovaním.

Slovenské poľnohospodárstvo bude v najbližších rokoch čeliť tlakom, ktoré si vyžadujú kombináciu tradičných znalostí, praktických skúseností a moderných vedeckých nástrojov. Odmietnutie moderných šľachtiteľských techník by oslabilo cieľ SR vytvárať podmienky pre rozvoj výskumu a udržanie mladých odborníkov v sektore. SŠSA preto deklaruje plnú pripravenosť byť štátu odborným partnerom pri hľadaní vyvážených a udržateľných riešení.

O Slovenskej šľachtiteľskej a semenárskej asociácii (SŠSA)

SŠSA je profesijné združenie subjektov pôsobiace v oblasti šľachtenia poľnohospodárskych plodín, výroby osív a rozvoja semenárskeho odvetvia na Slovensku. Zastupuje záujmy domáceho šľachtiteľského a semenárskeho výskumu a praxe s cieľom zabezpečiť dlhodobú potravinovú bezpečnosť a konkurencieschopnosť slovenského poľnohospodárstva.